

Research Article

A Study of the Level of Accountability to Emotional and Social Needs of Students in the Elementary School Book Named *Hedye-hāye Āsemāni (Heavenly Gifts)*¹

Katayun Hamidizadeh

Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Arak, Iran (**Corresponding Author**). K_hamidizadeh@sbu.ac.ir

Fateme Amirian

Undergraduate student, elementary education, Farhangian University, Arak, Iran. Fatemehamirian1998@gmle.com

Abstract

The purpose of the present study is to analyze the content of the series of elementary school books named *Hedye-hāye Āsemāni (Heavenly Gifts)* from the view of their regard for the components of social and emotional needs of students. The method of study was qualitative-descriptive content analysis and in this regard, five volumes of books named *Hedye-hāye Āsemāni (Heavenly Gifts)* taught in the second, third, fourth, fifth, and sixth grade of elementary school in 2020-2021 were taken into consideration. Sampling was not used in this research and instead, all the sentences, pictures, tasks, and questions in the books were studied. The research instrument used in this study was a researcher made checklist for content analysis based on some selected components including 2 main and 24 supplementary ones. The results showed that among the 24 components under study, social needs had the highest frequency in all 5 books under research. The highest frequency was related to the components of invitation to religion, encouraging the spirit of enjoining good and forbidding evil, helpfulness, and kindness. Among the social and emotional needs under study, the least attention has been paid to the components of disappointment and hopelessness, autonomy, patience and tolerance, freedom of choice, justice, respect to law, assistance, and collaboration. Unfortunately, these components have no suitable place in either texts or pictures or questions of the books. The component of educating the spirit of patience and tolerance was reported to be -0- in all three sections of texts, pictures, and tasks of the books under study. Furthermore, among the components of social needs, the highest frequency was related to invitation to religion, encouraging the spirit of enjoining good and forbidding evil, helpfulness, and kindness.

Keywords: Emotional Needs, Social Needs, *Hedye-hāye Āsemāni (Heavenly Gifts)*, Elementary School, Students.

1. **Received:** 2021/12/11 ; **Accepted:** 2022/01/12

© the authors

<http://tarbiatmaaref.cfu.ac.ir/>

بررسی میزان پاسخگویی به نیازهای عاطفی و اجتماعی دانش آموزان در کتاب هدیه‌های آسمانی دوره ابتدایی^۱

کتایون حمیدی زاده

استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، اراک، ایران (نویسنده مسئول). K_hamidizadeh@sbu.ac.ir

فاطمه امیریان

دانشجوی کارشناسی، رشته آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان، اراک، ایران. Fatemehamirian1998@gmle.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر تحلیل محتوای کتاب‌های درسی هدیه‌های آسمانی دوره ابتدایی از منظر توجه به مولفه‌های نیازهای اجتماعی و عاطفی است. روش پژوهش تحلیل محتوای توصیفی کیفی بوده و پنج کتاب هدیه‌های آسمانی پایه دوم، سوم، چهارم، پنجم و ششم ابتدایی سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ مورد بررسی قرار گرفت. در این پژوهش از نمونه‌گیری صرف نظر شده و تمامی جملات، تصاویر، فعالیت‌ها و پرسش‌های کتاب‌ها بررسی شد. ابزار مورد استفاده نیز چک‌لیست محقق ساخته برای تحلیل محتوا، براساس مولفه‌های انتخابی بوده و شامل دو مولفه اصلی و ۲۴ مولفه فرعی است. نتایج نشان داد، از میان ۲۴ مولفه مورد بررسی، مولفه نیازهای اجتماعی بیشترین میزان فراوانی را در هر ۵ کتاب مورد بررسی به خود اختصاص داده است. بیشترین فراوانی برای مولفه دعوت به دین، پرورش روحیه امر به معروف و نهی از منکر، دستگیری و مهربانی می‌باشد. کمترین میزان توجه در میان مولفه‌های نیازهای عاطفی و اجتماعی مربوط به مولفه‌های توجه به مسئله یأس و ناامیدی، تبیین استقلال، پرورش روحیه صبر و بردباری، تبیین آزادی و انتخاب، تبیین عدالت، پرورش روحیه احترام به قانون، پرورش روحیه تعاون و همکاری بوده است. متأسفانه این مولفه‌ها در هیچ یک از سه بخش متن، تصویر و پرسش‌ها جایگاه مناسبی ندارند. مولفه پرورش روحیه صبر و بردباری در کتب مورد بررسی، در هر سه بخش متن، تصویر و فعالیت‌ها، صفر گزارش شد. همچنین در میان مولفه‌های نیازهای اجتماعی، بیشترین فراوانی مربوط به مولفه دعوت به دین، پرورش روحیه امر به معروف و نهی از منکر، دستگیری و مهربانی بوده است.

کلیدواژه‌ها: نیازهای عاطفی، نیازهای اجتماعی، کتاب هدیه‌های آسمانی، مقطع ابتدایی، دانش‌آموزان.

۱. تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۹/۲۰؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۲۲

ارجاع به این مقاله: حمیدی‌زاده، کتایون؛ امیریان، فاطمه (۱۴۰۰). بررسی میزان پاسخگویی به نیازهای عاطفی و اجتماعی دانش‌آموزان در کتاب هدیه‌های آسمانی دوره ابتدایی. پژوهش در آموزش معارف و تربیت اسلامی، ۲(۱)، ص ۱۱۹-۱۳۶.

۱. مقدمه

احکام الهی سر منشاء باورهای دینی و مذهبی در انسان‌ها بوده که تأثیرات آن در زندگی فردی و اجتماعی افراد قابل مشاهده است. انسان امروزی به دلیل رشد سریع تکنولوژی، بیش از پیش با چالش‌ها و دغدغه‌های عاطفی و اجتماعی در زندگی خویش مواجه است. در این میان کودکان و نوجوانان از آسیب‌پذیرترین قشر در میان اقشار جامعه هستند، که اگر به درستی باورهای مذهبی را درک نکرده باشند، دچار سردرگمی شده و در نهایت به انحراف کشیده می‌شوند. همین مسئله، نگرانی‌های عمده‌ای را بین والدین، متخصصان و صاحب‌نظران علوم اجتماعی برانگیخته و پژوهش‌های زیادی را به خود اختصاص داده است (سلیمانی و همکاران، ۱۳۹۵). نهادهای گوناگونی می‌توانند در امر درونی کردن ارزش‌های دینی نقش داشته باشند، اما اهمیت مراکز آموزشی در این میان بیشتر از سایر نهادها است. به ویژه اینکه در نظام جمهوری اسلامی ایران به مدارس و تربیت دینی، اهمیت ویژه‌ای داده می‌شود، زیرا مراحل اولیه رشد و تکوین شخصیت، در دوران کودکی و نوجوانی تثبیت شده و گاهی برای تمام عمر باقی می‌ماند. با توجه به نقش دین در زندگی اجتماعی انسان مدرن، مطالعه دین و رفتار دینی که یکی از جنبه‌های مهم در ایجاد و حفظ ساختارهای اجتماعی و حفظ تعادل روانشناختی در جامعه بوده، ضروری است. ارزش‌ها و باورهای دینی، کشش‌ها و نیازهای دانش‌آموزان را در جهت صحیح هدایت و خواسته‌ها و تمایلات آنها را اصلاح می‌کنند و انسان‌هایی برای جامعه تربیت می‌نمایند که قادر به رشد و بالندگی جامعه خودشان هستند (نوری و همکاران، ۱۳۹۷). در نظام آموزشی ایران، کتاب‌های درسی وظیفه اصلی تعلیم و تربیت را بر عهده دارند و محتوای آنها عنصر اصلی در آموزش دانش‌آموزان به حساب می‌آید. بنابراین، تحلیل محتوای کتاب‌های درسی از نظر پرداختن به موضوعات و مهارت‌های اصلی مورد نیاز دانش‌آموزان، نظیر صلاحیت‌های اجتماعی و عاطفی ضرورت دارد.

تحقیقات جونز و همکاران^۱ (۲۰۱۷) حاکی از آن است که در دوره ابتدایی، فراگیری مهارت‌های اجتماعی و عاطفی، پیامدهای مثبت اجتماعی و روانی برای دانش‌آموزان به همراه می‌آورد. به عنوان مثال مطالعات مرتبط نشان داده که دانش‌آموزان در کلاس‌های درس عملکرد اثربخش‌تری دارند، توجه متمرکزتری دارند، احساسات منفی را بهتر مدیریت می‌کنند، در روابط همسالان و بزرگسالان جهت‌دهی مناسبی اخذ می‌نمایند و همچنین در مواجهه با مشکلات مقاومت بیشتری بروز می‌دهند و در

1. Jones & et al.

نهایت یادگیری‌شان افزایش می‌یابد. همچنین دانش‌آموزانی که به طور موثر تفکر و توجه به رفتار خود را مدیریت می‌کنند، به طور معمول نمرات بالاتری در آزمون‌های استاندارد کسب می‌نمایند. تحقیقات حاکی از آن است (دنهام، ۲۰۰۶) که کودکان با مهارت‌های اجتماعی قوی‌تر، احتمالاً در دوست‌یابی موفق‌تر هستند و روابط مثبتی با دوستان و معلمان خود برقرار می‌کنند. فراگیری مهارت‌های اجتماعی و عاطفی در دوران ابتدایی با پیامدهای مثبت، برای بیست تا سی سال بعد دانش‌آموزان گره خورده است، پیامدهای مثبتی مانند امنیت شغلی، مالی، سلامت جسمی و روحی. این شواهد قانع‌کننده نشان می‌دهد که توجه به نیازهای اجتماعی و عاطفی تا چه اندازه برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی دارای اهمیت است. عمده نظریاتی که پیرامون نظریه‌های اجتماعی و عاطفی در تدوین مقوله‌های تحلیل محتوا کمک کرده‌اند، نظریه‌های جامعه‌شناسی، روانشناسی و اهداف اجتماعی تدوین شده در نظام آموزشی کشور بوده که در ادامه برخی از آنها شرح داده شده است.

در میان جامعه‌شناسان، نیازهای همبستگی با دیگران و نوع دوستی (کرچ و همکاران^۱، ۱۳۷۷؛ وایت^۲، ۱۹۶۹) نیازهای تعلق و دوستی، عدالت و استقلال و نیازهای امنیت و آزادی را به عنوان مهم‌ترین نیازهای اجتماعی برشمرده‌اند. از نظر مولفان و تدوین‌کنندگان برنامه کتاب درسی، اهداف اجتماعی عبارتند از:

- ۱) پرورش روحیه برادری، تعاون، همبستگی ملی و فرهنگی،
- ۲) پرورش روحیه احترام به قوانین و الزامات آن،
- ۳) پرورش روحیه نظم در روابط اجتماعی و فردی،
- ۴) پرورش روحیه مسئولیت‌پذیری و مشارکت در فعالیت‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی،
- ۵) تقویت روحیه تولی، تبری، گذشت و ایثار در روابط اجتماعی،
- ۶) پرورش روحیه احترام به شخصیت افراد و حقوق مادی و معنوی آنها (عزیززاده، ۱۳۷۷)، که در بیان مقوله‌های تحلیل محتوای پژوهش حاضر مورد استفاده قرار گرفته است. لیدر^۳ (۲۰۰۰)، پاسخگویی به نیازهای دانش‌آموزان دوره‌های تحصیلی پایین‌تر را مهم‌تر از دوره‌های بالاتر می‌داند. برای انجام این امر خطیر، نظام آموزشی کشور بیش از هر چیز نیازمند توجه دقیق و علمی به محتوای

1. Krech, krachflyd & Blaky

2. White

3. Lidor

کتاب‌های درسی است. در نظام‌های آموزشی متمرکز، کتاب درسی محور مکتوب و مدون تعلیم و تربیت به حساب می‌آید و فعالیت‌ها و تجربه‌های تربیتی دانش‌آموزان، توسط معلم و حول محور آن سازماندهی می‌شود. این نقش و جایگاه کتاب درسی در نظام آموزشی، ضرورت تحلیل و بررسی آن را دو چندان می‌کند. این تحلیل به دست‌اندرکاران و مولفان کتاب‌های درسی کمک می‌کند که هنگام تهیه و تدوین و یا گزینش و انتخاب متون آموزشی کتاب درسی، تصمیم‌های عالمانه و عاقلانه‌ای را اتخاذ کنند. ضرورت و اهمیت برنامه درسی هدیه‌های آسمانی تنها به ارائه اطلاعات و معارف دینی دانش‌آموزان نیست. هدف آن است که دانش‌آموزان از آموخته‌های خود در این زمینه در موقعیت‌های مختلف زندگی روزمره خود استفاده کنند. در همین راستا، در برنامه درسی کتاب هدیه‌های آسمانی سعی شده تا آموزش‌ها با زندگی روزمره دانش‌آموزان کاملاً مرتبط باشند. ارتباط محتوای آموزشی با نیازها و علایق دانش‌آموزان و توجه به آن‌ها، از ویژگی‌های ضروری هر آموزش موفق است.

در پژوهشی که توسط مظفری (۱۳۹۹)، با عنوان *تحلیل محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی شش پایه ابتدایی براساس میزان توجه به مؤلفه‌های اخلاقی*، انجام شد، نشان داد که اخلاق سیاسی از بیشترین میزان و اخلاق اجتماعی از کم‌ترین میزان توجه برخوردار هستند.

عابدینی (۱۳۹۸)، در بررسی *جایگاه تربیت اخلاقی در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی*؛ از نوع *تحلیل محتوا*، نشان داد که بیشترین میزان توجه و ضریب اهمیت مربوط به مولفه رابطه با خدا، و کم‌ترین میزان اهمیت مربوط به مولفه رابطه با خود بوده است.

ابراهیمی (۱۳۹۸)، در پژوهشی با عنوان *رویکردهای تربیتی به یادگیری اجتماعی - هیجانی در مدارس*، نشان داد، زمانی که مدارس نقش اساسی مهارت‌های اجتماعی و هیجانی را در یادگیری و زندگی موفق روشن می‌سازند و برنامه‌های جامع، هماهنگ و دقیق را اجرا می‌کنند، بر شایستگی‌های اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان به طور مثبت تأثیرگذار خواهند بود.

جلیلی و جهان (۱۳۹۶)، در پژوهشی با عنوان *تحلیل محتوای کتب اجتماعی دوره ابتدایی از منظر میزان توجه به مهارت‌های اجتماعی فلنر*، دریافتند که در مهارت شناختی، بیشترین تأکید در پایه پنجم قرار دارد. در مهارت هیجانی بیشترین تأکید در پایه سوم و کم‌ترین تأکید در پایه چهارم بوده است. در مهارت رفتاری، بیشترین تأکید در پایه سوم و کم‌ترین تأکید در پایه پنجم قرار داشته است.

در پژوهش‌های خارجی، مطالعات انجام شده در این حوزه حاکی از آن است که یادگیری اجتماعی - هیجانی با کیفیت بالا تأثیر مثبتی بر رفتار کودکان، شایستگی اجتماعی و هیجانی و عملکرد تحصیلی آنها

دارد (پایتون و همکاران^۱، ۲۰۰۸؛ جونز و همکاران^۲، ۲۰۱۵؛ گرگوری و فرگوس^۳، ۲۰۱۷).
 به عقیده زینس و الیاس^۴ (۲۰۰۶)، تلاش برای ارتقای یادگیری اجتماعی و عاطفی دانش‌آموزان، نشان‌دهنده یک رویکرد امیدوارکننده به افزایش موفقیت کودکان در مدرسه و زندگی است. درلاک و همکاران^۵ (۲۰۱۱)، ویسبرگ و همکاران^۶ (۲۰۱۱) نیز در پژوهش خود نشان دادند که برنامه مبتنی بر یادگیری اجتماعی و عاطفی (SEL)، در بهبود مهارت‌های عاطفی، اجتماعی، نگرشی، رفتاری و آموزشی دانش‌آموزان موثر است، که این خود نشان‌دهنده اهمیت پرداختن به مسائل اجتماعی و عاطفی دانش‌آموزان می‌باشد.

در کشور ایران بیشتر فعالیت‌های آموزشی در قالب کتاب صورت می‌گیرد. با توجه به اینکه بیشترین فعالیت‌ها و تجربه‌های آموزشی معلم، حول محور کتاب درسی سازماندهی می‌شود، همین امر باعث شده تا صاحب‌نظران و پژوهشگران، بررسی محتوای آموزشی را با توجه به نیاز فراگیران مورد تحلیل قرار دهند. محتوای کتاب درسی در هر نظام آموزشی تعیین‌کننده و انتقال‌دهنده ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی، فرهنگی و اعتقادی هستند، به همین دلیل محتوای کتاب‌های درسی نیاز به تحلیل و بررسی علمی دارند تا براساس اهداف آموزش و پرورش و نیز متناسب با شیوه‌های نوین تدریس، به منظور ارتقای رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان، تدوین و تالیف گردد و ضرورت دارد که محتوای آموزشی مورد تحلیل قرار گیرد تا نقاط ضعف و قوت آن آشکار شود. بنابراین، با توجه به اهمیت محتوای کتاب هدیه آسمانی و همچنین شرایط حاضر آموزش و پرورش که به صورت متمرکز در کل کشور و بر پایه کتاب درسی اجرا می‌شود و براساس مطالعاتی که در زمینه دو مولفه نیازهای اجتماعی و عاطفی انجام شده است، نیاز به تحلیل محتوا ضرورت می‌یابد تا نقاط ضعف و قوت این کتاب در میزان پاسخگویی به نیازهای عاطفی و اجتماعی آشکار شود و نتایج آن در اختیار صاحب‌نظران و تدوین‌کنندگان کتاب درسی جهت ارتقای برنامه، قرار گیرد.

1. Payton, Weissberg, Durlak, Dymnicki, Taylor & Schellinger

2. Jones & et al.

3. Gregory & Fergus

4. Zines & Elias

5. Durlak, Roger, Allison & kreston

6. Weisberg, Joseph, Allison & kreston

۲. اهداف و سوالات پژوهش

هدف اصلی پژوهش حاضر عبارت است از بررسی میزان پاسخگویی محتوای کتاب‌های هدیه‌های آسمانی دوره ابتدایی به مؤلفه‌های نیازهای اجتماعی و عاطفی دانش‌آموزان. به همین منظور سؤال‌های زیر مورد بررسی قرار گرفته‌اند:

- ۱) متن، تصاویر و پرسش‌ها و فعالیت‌های کتاب هدیه‌های آسمانی پایه دوم تا چه میزان به مؤلفه‌های نیازهای عاطفی و اجتماعی پرداخته است؟
- ۲) متن، تصاویر و پرسش‌ها و فعالیت‌های کتاب هدیه‌های آسمانی پایه سوم تا چه میزان به مؤلفه‌های نیازهای عاطفی و اجتماعی پرداخته است؟
- ۳) متن، تصاویر و پرسش‌ها و فعالیت‌های کتاب هدیه‌های آسمانی پایه چهارم تا چه میزان به مؤلفه‌های نیازهای عاطفی و اجتماعی پرداخته است؟
- ۴) متن، تصاویر و پرسش‌ها و فعالیت‌های کتاب هدیه‌های آسمانی پایه پنجم تا چه میزان به مؤلفه‌های نیازهای عاطفی و اجتماعی پرداخته است؟
- ۵) متن، تصاویر و پرسش‌ها و فعالیت‌های کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم تا چه میزان به مؤلفه‌های نیازهای عاطفی و اجتماعی پرداخته است؟

۳. روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش حاضر از نوع تحلیل محتوای توصیفی^۱ است. جامعه پژوهش نیز کتاب‌های هدیه‌های آسمانی دوره ابتدایی در پنج پایه تحصیلی دوم، سوم، چهارم، پنجم و ششم در سال تحصیلی ۱۴۰۰ است. در این خصوص از نمونه‌گیری صرف‌نظر شد و تمامی جملات، تصاویر، فعالیت‌ها و پرسش‌های کتاب مورد مطالعه قرار گرفت. ابزار مورد استفاده در این پژوهش شامل چک‌لیست محقق ساخته برای تحلیل محتوا براساس مؤلفه‌های انتخابی است. برای تحلیل محتوای کتاب‌های مذکور با توجه به منابع مطالعاتی پیرامون پاسخگویی به نیازهای عاطفی و اجتماعی دانش‌آموزان، ۲ مؤلفه اصلی با عنوان نیازهای عاطفی و اجتماعی و ۲۴ مؤلفه فرعی انتخاب شدند. مؤلفه‌های اصلی به همراه مؤلفه‌های فرعی در جدول شماره ۱ ارائه شده است. برای بررسی اعتبار مؤلفه‌ها و یافته‌های حاصل از پژوهش، از کدگذاری توسط ارزیاب دوم استفاده گردید. به همین منظور حدود ۳۰ درصد از جملات،

تصاویر و فعالیت‌های کتاب‌های مورد بررسی انتخاب و در اختیار ارزیاب دوم قرار گرفت و از وی خواسته شد تا فرایند کدگذاری را براساس مولفه‌های اصلی و فرعی تعیین شده انجام دهد. پس از انجام ارزیابی ایشان، میزان توافق کدگذاری‌ها ۹۶ درصد مشاهده شد که این عدد نشان می‌دهد اعتبار یافته‌ها در سطح مطلوبی است. برای تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از آمار توصیفی شامل فراوانی و درصد فراوانی و مقایسه و تحلیل کیفی استفاده شده است.

جدول ۱- مولفه‌های اصلی و فرعی پژوهش

مولفه‌های اصلی	مولفه‌های فرعی
نیازهای عاطفی	نیاز به تعلق و دوستی
	تبیین خودشکوفایی و کمال برتر
	زندگی متعالی
	تبیین آزادی و انتخاب
	تبیین راه‌های دستیابی به آرامش
	توجه به مسئله یأس و ناامیدی
	پرورش روحیه صبر و بردباری
	پرورش روحیه مسئولیت‌پذیری
	تبیین استقلال
	پرورش روحیه توکل
	عبادت و بندگی خداوند
نیازهای اجتماعی	نیاز به هستی‌شناسی
	بیان روابط اجتماعی و آداب معاشرت
	تبیین احترام به حقوق دیگران
	پرورش روحیه احترام به قانون
	پرورش روحیه تعاون و همکاری
	تبیین عدالت
	تبیین نیازهای غریزی
	بیان ارزش منزلت و عزت
	نیاز به تفکر و تعقل
	دعوت به دین
	دستگیری و مهربانی
استدلال ممانعت از بزهکاری جوانان	
پرورش روحیه امر به معروف و نهی از منکر	

۴. یافته‌های پژوهش

سوال اول: یافته‌های پژوهش براساس سؤال‌های پژوهش به شرح زیر است:
 متن، تصاویر، پرسش‌ها و فعالیت‌های کتاب هدیه‌های آسمانی پایه دوم تا چه میزان به مؤلفه‌های نیازهای عاطفی و اجتماعی پرداخته است؟

جدول ۲- اطلاعات بدست آمده از تحلیل محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی پایه دوم

مولفه‌های اصلی	مولفه‌های فرعی	جمع فراوانی متن	درصد فراوانی متن	جمع فراوانی تصویر	درصد فراوانی تصویر	جمع فراوانی فعالیت	درصد فراوانی فعالیت
نیازهای عاطفی	نیاز به تعلق و دوستی	۴	۱۴/۲۸	۸	۲۴/۲۴	۲	۱۶/۶۶
	تبیین خودشکوفایی و کمال برتر						
	زندگی متعالی	۴	۱۴/۲۸			۵	۴۱/۶۶
	تبیین آزادی و انتخاب						
	تبیین راه‌های دستیابی به آرامش						
	توجه به مسئله یأس و ناامیدی						
	پرورش روحیه مسئولیت‌پذیری	۱	۳/۵۷				
	پرورش روحیه صبر و بردباری						
	پرورش روحیه توکل	۹	۳۲/۱۴	۳	۱۰/۷۱		
	عبادت و بندگی خداوند	۸	۲۸/۵۷	۲۰	۶۰/۶	۴	۳۳/۳۳
تبیین استقلال							
نیازهای اجتماعی	نیاز به هستی‌شناسی	۲	۷/۱۴	۲	۶/۰۶	۱	۸/۳۳
	بیان روابط اجتماعی و آداب معاشرت	۷	۱۶/۶۶	۳	۵/۰۸	۶	۱۲/۷۶
	تبیین احترام به حقوق دیگران	۸	۱۹/۰۴	۳	۵/۰۸	۵	۱۰/۶۳
	پرورش روحیه احترام به قانون	۱	۲/۳۸	۱	۱/۶۹		
	پرورش روحیه تعاون و همکاری	۴		۳	۵/۰۸	۲	۴/۲۵
	تبیین عدالت						
	تبیین نیازهای غریزی	۱	۲/۳۸	۱	۱/۶۹	۱	۲/۱۲
	منزلت، ارزش و عزت						
	دعوت به دین	۷	۱۶/۶۶	۷	۱۱/۸۶	۵	۱۰/۶۳
	نیاز به تفکر و تعقل						
دستگیری و مهربانی	۷	۱۶/۶۶	۱۰	۱۶/۹۴	۱۳	۲۷/۶۵	
استدلال ممانعت از بزهکاری جوانان	۱	۲/۳۸			۴	۸/۵۱	
پرورش روحیه امربه‌معروف و نهی‌ازمنکر	۶	۱۴/۲۸	۳۱	۵۲/۵۴	۱۱	۲۳/۴۰	

با توجه به نتایج مندرج در جدول شماره ۲، در میان مولفه‌های نیازهای عاطفی، مولفه عبادت و بندگی خداوند در هر سه بخش متن، تصویر و فعالیت، به ترتیب با درصد فراوانی ۲۸/۵۷، ۶۰/۶، ۳۳/۳۳ گزارش شده است.

همچنین مولفه روحیه توکل با درصد فراوانی ۳۲/۱۴ در بخش متن و مولفه نیاز به تعلق و دوستی در بخش تصاویر، با درصد فراوانی ۲۴/۲۴ و مولفه زندگی متعالی با درصد فراوانی ۴۱/۶۶، در بخش پرسش‌ها، گزارش شده است.

از میان مولفه‌های نیازهای اجتماعی، در بخش متن، مولفه تبیین احترام به حقوق دیگران با درصد فراوانی ۱۹/۰۴ مشاهده شد.

در بخش تصاویر، مولفه امر به معروف و نهی از منکر با درصد فراوانی ۵۲/۵۴ است. همچنین در بخش پرسش‌های بیشتر، فراوانی مولفه دستگیری و مهربانی، ۲۷/۶۵ درصد بود.

سوال دوم: متن، تصاویر و پرسش‌ها و فعالیت‌های کتاب هدیه‌های آسمانی پایه سوم تا چه میزان به مؤلفه‌های نیازهای عاطفی و اجتماعی پرداخته است؟

جدول ۳- اطلاعات بدست آمده از تحلیل

محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی پایه سوم

مؤلفه‌های اصلی	مؤلفه‌های فرعی	جمع فراوانی متن	درصد فراوانی متن	جمع فراوانی تصویر	درصد فراوانی تصویر	جمع فراوانی فعالیت	درصد فراوانی فعالیت
نیازهای عاطفی	نیاز به تعلق و دوستی			۶	۲۸/۵۷	۲	۵/۷۱
	تبیین خودشکوفایی و کمال برتر	۲	۶/۴۵	۲	۹/۵۲		
	زندگی متعالی	۵	۱۶/۱۲			۶	۱۷/۱۴
	تبیین آزادی و انتخاب	۳	۹/۶۷			۱	۲/۸۵
	تبیین راه‌های دستیابی به آرامش						
	توجه به مسئله یأس و ناامیدی	۱	۳/۲۲			۱	۲/۸۵
	پرورش روحیه مسئولیت‌پذیری	۲	۶/۴۵	۱	۴/۷۶	۱	۲/۸۵
	پرورش روحیه صبر و بردباری						
	پرورش روحیه توکل	۵	۱۶/۱۲			۱	۲/۸۵
	عبادت و بندگی خداوند	۱۱	۳۵/۴۸	۱۰	۴۷/۶۱	۱۲	۳۴/۲۸
	تبیین استقلال						
	نیاز به هستی‌شناسی	۴	۱۲/۹	۲	۹/۵۲	۱۱	۳۱/۴۲

مؤلفه‌های اصلی	مؤلفه‌های فرعی	جمع فراوانی متن	درصد فراوانی متن	جمع فراوانی تصویر	درصد فراوانی تصویر	جمع فراوانی فعالیت	درصد فراوانی فعالیت	
نیازهای اجتماعی	بیان روابط اجتماعی و آداب معاشرت	۱	۳/۴۴					
	تبیین احترام به حقوق دیگران	۵	۱۷/۲۴	۱	۶/۶۶	۳	۱۶/۶۶	
	پرورش روحیه احترام به قانون	۱	۳/۴۴					
	پرورش روحیه تعاون و همکاری	۱	۳/۴۴					
	تبیین عدالت							
	تبیین نیازهای غریزی							
	منزلت، ارزش و عزت							
	دعوت به دین							
	نیاز به تفکر و تعقل							
	دستگیری و مهربانی	۵	۱۷/۲۴	۲	۱۳/۳۳	۱	۵/۵۵	
	استدلال ممانعت از بزهکاری جوانان	۲	۲/۸۹				۱	۵/۵۵
	پرورش روحیه امر به معروف و نهی از منکر	۱۴	۴۸/۲۷	۱۲	۸۰	۱۳	۷۲/۲۲	

با توجه به نتایج مندرج در جدول شماره ۳، از بین مؤلفه‌های نیازهای عاطفی، در هر سه بخش متن، تصویر و فعالیت، مؤلفه عبادت و بندگی خداوند به ترتیب با درصد فراوانی، ۳۵/۴۸، ۴۷/۶۱ و ۳۴/۲۸ گزارش شده است.

در بین مؤلفه‌های نیازهای اجتماعی نیز بیشترین درصد فراوانی برای مؤلفه امر به معروف و نهی از منکر در هر سه بخش متن، تصویر و فعالیت، به ترتیب با درصد فراوانی ۴۸/۲۷، ۸۰ و ۷۲/۲۲ گزارش شده است.

همچنین مؤلفه‌های زندگی متعالی در بخش متن و فعالیت‌ها با درصد فراوانی، ۱۶/۱۲ و ۱۷/۱۴ مشاهده گردید.

از دیگر مؤلفه‌های مورد توجه در کتاب هدیه‌های آسمانی، مؤلفه پرورش روحیه مسئولیت‌پذیری با درصد فراوانی ۶/۴۵، روحیه توکل با درصد فراوانی ۱۶/۱۲، نیاز به هستی‌شناسی با درصد فراوانی ۳۱/۴۲ است.

سوال سوم: متن، تصاویر، پرسش‌ها و فعالیت‌های کتاب هدیه‌های آسمانی پایه چهارم تا چه میزان به مؤلفه‌های نیازهای عاطفی و اجتماعی پرداخته است؟

جدول ۴- اطلاعات بدست آمده از تحلیل محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی چهارم

مؤلفه‌های اصلی	مؤلفه‌های فرعی	جمع فراوانی متن	درصد فراوانی متن	جمع فراوانی تصویر	درصد فراوانی تصویر	جمع فراوانی فعالیت	درصد فراوانی فعالیت
نیازهای عاطفی	نیاز به تعلق و دوستی	۸	۴۲/۱۰	۱۷	۴۷/۲۲	۲	۸/۶۹
	تبیین خودشکوفایی و کمال برتر	۲	۱۰/۵۲	۲	۵/۵۵	۶	۲۶/۰۸
	زندگی متعالی	۳	۱۵/۷۸			۶	۲۶/۰۸
	تبیین آزادی و انتخاب						
	تبیین راه‌های دستیابی به آرامش						
	توجه به مسئله یأس و ناامیدی						
	پرورش روحیه مسئولیت‌پذیری						
	پرورش روحیه صبر و بردباری						
	پرورش روحیه توکل	۳	۱۵/۷۸	۱	۲/۷۷	۳	۱۳/۰۴
	عبادت و بندگی خداوند	۲	۱۰/۵۲	۱۴	۳۸/۸۸	۳	۱۳/۰۴
	تبیین استقلال						
	نیاز به هستی‌شناسی	۱	۵/۲۶	۲	۵/۵۵	۳	۱۳/۰۴
	نیازهای اجتماعی	بیان روابط اجتماعی و آداب معاشرت	۳	۹/۰۹	۱	۳/۷	۶
تبیین احترام به حقوق دیگران		۷	۲۱/۲۱	۱	۳/۷	۶	۲۰/۶۸
پرورش روحیه احترام به قانون							
پرورش روحیه تعاون و همکاری							
تبیین عدالت							
تبیین نیازهای غریزی							
منزلت، ارزش و عزت							
دعوت به دین		۱۱	۳۳/۳۳	۳	۱۱/۱۱	۶	۲۰/۶۸
نیاز به تفکر و تعقل							
دستگیری و مهربانی		۷	۲۱/۲۱	۴	۱۴/۸۱	۴	۱۳/۷۹
استدلال ممانعت از بزهکاری جوانان							
پرورش روحیه امر به معروف و نهی از منکر		۵	۱۵/۱۵	۱۸	۶۶/۶۶	۷	۶۶/۶۶

با توجه به نتایج مندرج در جدول شماره ۴، در میان مؤلفه‌های نیازهای عاطفی، بیشترین درصد فراوانی مربوط به مؤلفه نیاز به تعلق و دوستی در بخش متن و تصویر با درصد فراوانی ۴۲/۱۰ و ۴۷/۲۲ گزارش شده است. همچنین در بخش فعالیت‌ها، مؤلفه تبیین خودشکوفایی و کمال با درصد فراوانی یکسان ۲۶/۰۸، می‌باشد. در میان مؤلفه‌های نیازهای اجتماعی، مؤلفه دعوت به دین با درصد فراوانی

۳۳/۳۳، در بخش متن گزارش شده است. همچنین مولفه امر به معروف و نهی از منکر در بخش تصاویر و پرسش‌ها، با درصد فراوانی یکسان ۶۶/۶۶، گزارش شده است.

سوال چهارم: متن، تصاویر، پرسش‌ها و فعالیت‌های کتاب هدیه‌های آسمانی پایه پنجم، تا چه میزان به مؤلفه‌های نیازهای عاطفی و اجتماعی پرداخته است؟

جدول ۵- اطلاعات بدست آمده از تحلیل محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی پایه پنجم

مؤلفه‌های اصلی	مؤلفه‌های فرعی	جمع فراوانی متن	درصد فراوانی متن	جمع فراوانی تصویر	درصد فراوانی تصویر	جمع فراوانی فعالیت	درصد فراوانی فعالیت
نیازهای عاطفی	نیاز به تعلق و دوستی	۵	۲۹/۴۱	۳	۲۱/۴۲	۲	۱۲/۵
	تبیین خودشکوفایی و کمال برتر						
	زندگی متعالی	۵	۲۹/۴۱	۴	۲۸/۵۷	۴	۲۵
	تبیین آزادی و انتخاب						
	تبیین راه‌های دستیابی به آرامش						
	توجه به مسئله یأس و ناامیدی						
	پرورش روحیه مسئولیت‌پذیری						
	پرورش روحیه صبر و بردباری						
	پرورش روحیه توکل						
	عبادت و بندگی خداوند	۱	۵/۸۸	۴	۲۸/۵۷	۴	۲۵
نیازهای اجتماعی	تبیین استقلال	۲	۱۱/۷۶			۲	۱۲/۵
	نیاز به هستی‌شناسی	۴	۲۳/۵۲	۳	۲۱/۴۲	۴	۲۵
	بیان روابط اجتماعی و آداب معاشرت	۱	۲/۹۶				
	تبیین احترام به حقوق دیگران	۵	۱۴/۷	۵	۳۳/۳۳	۵	۲۷/۷۷
	پرورش روحیه احترام به قانون	۱	۲/۹۶				
	پرورش روحیه تعاون و همکاری	۱	۲/۹۶				
	تبیین عدالت	۲	۵/۸۸				
	تبیین نیازهای غریزی						
	منزلت، ارزش و عزت						
	دعوت به دین	۱۶	۴۷/۰۵	۵	۳۳/۳۳	۵	۲۷/۷۷
نیازهای اجتماعی	نیاز به تفکر و تعقل						
	مهربانی و دستگیری	۳	۸/۸۲			۱	۵/۵۵
	استدلال ممانعت از بزهکاری جوانان	۴	۱۱/۷۶	۱	۶/۶۶	۵	۲۷/۷۷
	پرورش روحیه امر به معروف و نهی از منکر	۲	۵/۸۸	۴	۲۶/۶۶	۲	۱۱/۱۱

اطلاعات مندرج در جدول شماره ۵ نشان می‌دهد، در میان مولفه‌های نیازهای عاطفی در بخش متن، مولفه نیاز به تعلق و دوستی با درصد فراوانی ۲۹/۴۱، در بخش تصاویر، مولفه زندگی متعالی با درصد فراوانی ۲۸/۵۷، در بخش پرسش‌ها، مولفه‌های نیاز به هستی‌شناسی، عبادت و بندگی خداوند و زندگی متعالی با درصد فراوانی ۲۵، مورد توجه بوده است. در میان مولفه‌های نیازهای اجتماعی، مولفه دعوت به دین در هر سه بخش متن، تصویر و پرسش، به ترتیب با درصد فراوانی ۴۷/۰۵، ۳۳/۳۳ و ۲۷/۷۷ گزارش شده است.

سوال پنجم: متن، تصاویر، پرسش‌ها و فعالیت‌های کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم تا چه میزان به مؤلفه‌های نیازهای عاطفی و اجتماعی پرداخته است؟

جدول ۶- تحلیل محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم

مولفه‌های اصلی	مولفه‌های فرعی	جمع فراوانی متن	درصد فراوانی متن	جمع فراوانی تصویر	درصد فراوانی تصویر	جمع فراوانی فعالیت	درصد فراوانی فعالیت
نیازهای عاطفی	نیاز به تعلق و دوستی	۲	۵/۴۰	۲	۱۶/۶۶		
	تبیین خودشکوفایی و کمال برتر	۶	۱۶/۲۱				
	زندگی متعالی	۱۲	۳۲/۴۳	۲	۱۶/۶۶	۵	۲۹/۴۱
	تبیین آزادی و انتخاب						
	تبیین راه‌های دستیابی به آرامش						
	توجه به مسئله یأس و ناامیدی						
	پرورش روحیه مسئولیت‌پذیری						
	پرورش روحیه صبر و بردباری						
	پرورش روحیه توکل	۲	۲۴/۳۲	۱	۰/۷		
	عبادت و بندگی خداوند	۴	۱۰/۸۱	۳	۲۵	۵	۲۹/۴۱
نیازهای اجتماعی	تبیین استقلال	۵	۱۳/۵۱				
	نیاز به هستی‌شناسی	۶	۱۶/۲۱	۵	۴۱/۶۶	۶	۵۰
	بیان روابط اجتماعی و آداب معاشرت	۲	۴/۱۶				
	تبیین احترام به حقوق دیگران	۵	۱۰/۴۱	۲	۹/۵۲		
	پرورش روحیه احترام به قانون						
	پرورش روحیه تعاون و همکاری						
	تبیین عدالت	۶	۱۲/۵	۳	۶۰	۲	۹/۵۲
	تبیین نیازهای غریزی						
	منزلت، ارزش و عزت						
	دعوت به دین	۱۳	۲۷/۰۸	۲	۴۰	۲	۹/۵۲
نیازهای اجتماعی	نیاز به تفکر و تعقل						
	دستگیری و مهربانی	۳	۶/۲۵				
	استدلال ممانعت از بزهکاری جوانان	۱۳	۲۷/۰۸			۷	۳۳/۳۳
	پرورش روحیه امر به معروف و نهی از منکر	۶	۱۲/۵			۸	۳۸/۰۹

با توجه به نتایج مندرج در جدول شماره ۶، در میان مولفه‌های نیازهای عاطفی، در بخش متن بیشترین درصد فراوانی مربوط به مولفه زندگی متعالی با درصد فراوانی ۳۲/۴۳، در بخش تصاویر، پرسش‌ها، مولفه نیاز به هستی‌شناسی با درصد فراوانی ۴۱/۶۶ و ۵۰ گزارش شده است. از میان مولفه‌های نیازهای اجتماعی، در بخش متن، مولفه استدلال از ممانعت بزهکاری جوانان با درصد فراوانی ۲۷/۰۸، در بخش تصاویر، مولفه تبیین عدالت با درصد فراوانی ۶۰، در بخش پرسش‌ها، مولفه پرورش روحیه امر به معروف و نهی از منکر با درصد فراوانی ۳۸/۰۹، گزارش شده است.

۵. نتیجه‌گیری

توجه به نیازهای عاطفی و اجتماعی دانش‌آموزان، لازمه رسیدن به یک جامعه سالم با شهروندانی دارای رفتار مطلوب اجتماعی، سلامت روحی، روانی و عاطفی است. هرچه محتوای آموزشی در راستای رسیدگی به این نیازها باشد، برنامه‌ریزان درسی، نقش خود را در جهت ایجاد یک جامعه سالم ایفا کرده‌اند. نقش نظام آموزشی، مدارس و کتاب‌های درسی به عنوان ارکان اجرای این نظام، برای یکپارچه‌سازی و هماهنگی در این زمینه، بسیار مهم است، تا توانایی دانش‌آموزان را برای موفقیت در مدرسه و زندگی آنان به حداکثر برساند.

نتایج تحقیقات حاکی از آن است که توجه به نیازهای عاطفی و اجتماعی، با دستاوردهای تحصیلی، سلامت و شهروندی، مرتبط می‌باشد. بنابراین، چالش اصلی برای برنامه‌ریزان درسی، توجه به مولفه‌های نیازهای عاطفی و اجتماعی در بستر محتوای آموزشی و اهداف کتاب‌های دوره ابتدایی است. به همین دلیل، بررسی کتاب‌های درسی، با تمام ظرفیت آموزشی خود، شامل متن نوشتاری، تصاویر و فعالیت‌های درسی، حائز اهمیت است، تا در صورت وجود کمی و کاستی و نقصان، برنامه‌ریزان و مولفان کتاب‌های درسی، جهت رفع و بهبود آن اقدام کنند.

در پژوهش حاضر، کتاب هدیه‌های آسمانی پایه دوم، سوم، چهارم، پنجم و ششم ابتدایی از منظر توجه به مولفه‌های نیازهای عاطفی و اجتماعی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که در میان مولفه‌های نیازهای عاطفی و اجتماعی، توجه به مولفه‌های نیازهای اجتماعی، بیشتر مورد توجه بوده و فقط در کتاب هدیه‌های آسمانی پایه سوم، شاهد پرداخت بیشتر به مولفه‌های نیازهای عاطفی، به ویژه در بخش تصاویر هستیم. در میان مولفه‌های نیازهای عاطفی، مولفه‌هایی که بیشترین فراوانی را داشتند، شامل مولفه پرورش روحیه توکل، عبادت و بندگی خداوند و نیاز به هستی‌شناسی است. از جمله مولفه‌هایی که انتظار می‌رود در حوزه مولفه‌های نیازهای عاطفی بیشتر به آن پرداخته شود، مولفه‌های

تبیین استقلال، پرورش روحیه مسئولیت‌پذیری، توجه به مسئله یأس و ناامیدی، تبیین آزادی و انتخاب است. این مولفه‌ها در هیچ یک از سه بخش متن، تصویر و پرسش‌ها، جایگاه مناسبی ندارند. مولفه پرورش روحیه صبر و بردباری در این ۵ کتاب مورد بررسی، در هر سه بخش متن، تصاویر و فعالیت‌ها، صفر گزارش شده است. همچنین در میان مولفه‌های نیازهای اجتماعی، بیشترین فراوانی مربوط به مولفه دعوت به دین، پرورش روحیه امر به معروف و نهی از منکر، دستگیری و مهربانی گزارش شده است. از جمله مولفه‌هایی که در حوزه نیازهای اجتماعی کم‌ترین فراوانی را داشتند، مولفه‌های تبیین عدالت، پرورش روحیه احترام به قانون، پرورش روحیه تعاون و همکاری هستند. زندگی در دنیای پر هرج و مرج کنونی ایجاب می‌کند برنامه‌ریزان درسی توجه ویژه‌ای نسبت به این مولفه‌ها در تألیف کتب درسی داشته باشند، چرا که این سه مولفه از مهم‌ترین ارکان ایجاد جامعه سالم و رو به رشد برای اعضای آن است.

مولفه‌های نیاز به تفکر، تعقل، منزلت، ارزش و عزت نیز، در هر ۵ پایه در هر سه بخش، متن، تصاویر و فعالیت‌ها، صفر گزارش شده است.

با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش، پیشنهاد می‌شود، مولفه‌ها و زیرمولفه‌های نیازهای عاطفی و اجتماعی که در این پژوهش معرفی شده است، مورد توجه برنامه‌ریزان و طراحان کتاب‌های درسی جهت حل مسائل و مشکلات روز دانش‌آموزان قرار گیرد. همچنین انتظار می‌رود با توجه به نتایج این پژوهش که از کم توجهی به مولفه‌های نیازهای عاطفی حکایت می‌کند، در کتاب‌های درسی بیشتر به این مولفه پرداخته شود.

— منابع —

- ابراهیمی، سارا (۱۳۹۸). رویکردهای تربیتی به یادگیری اجتماعی - هیجانی در مدارس. *رویش روانشناسی*، ۸(۷)، ص ۶۷-۶۶.
- جلیلی، راضیه؛ جهان، جواد (۱۳۹۶). تحلیل محتوای کتب مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی از منظر میزان توجه به مهارت‌های اجتماعی فلنر. *پژوهشنامه تربیتی*، ۵۳، ص ۴۲-۱۷.
- سلیمانی، محمدرضا؛ عابدینی بلترک، میمنت؛ فقیهی حبیب آبادی، حسین؛ عشوری مهرخانی، فروزان (۱۳۹۵). تحلیل محتوای مولفه‌های دینی در مجلات کودک و نوجوان. *تربیت اسلامی*، ۱۱(۲۳)، ص ۱۹-۷.
- عابدینی بلترک، میمنت (۱۳۹۸). بررسی جایگاه تربیت اخلاقی در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی؛ از نوع تحلیل محتوا. *پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت*، ۲۸(۴۸)، ص ۱۷۱-۱۸۷.
- کرچ و دیوید همکاران (۱۳۷۷). *فرد در اجتماع*. ترجمه محمود صناعی. تهران: انتشارات زوار.
- مظفری، امید (۱۳۹۹). تحلیل محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی شش پایه ابتدایی براساس میزان توجه به مؤلفه‌های اخلاقی. *پژوهش و مطالعات علوم اسلامی*، ۲(۲۰)، ص ۲۱-۳۳.
- نوری، محمدرحیم؛ احمدوند، محمدعلی؛ غفاری، محمد (۱۳۹۷). تحلیل محتوای کتاب‌های درسی هدیه‌های آسمانی پایه دوم تا ششم دوره ابتدایی و میزان انطباق آن‌ها با شایستگی‌های پایه سند برنامه درسی ملی. *خانواده و پژوهش*، ۱۵(۴۰)، ص ۶۹-۵۳.
- Durlak, J., Roger, O., Allison, B. & Kreston, B. (2011). The impact of Enhancing student social and Emotional learning: A met-Analysis of school- based on universal Interventions. *Journal of child development*, 82, P.405-432.
- Gregory, A. & Fergus E. (2017). **Social-Emotional Learning and Equity in School Discipline**. In: S.M. Jones, E. Doolittle & S. McLanahan (Eds.). *The Future of Children. Special issue on Social-Emotional Learning*, 27, P.117-136.
- Jones, M.G. & Crowley, M. (2015). Early Social-Emotional Functioning and Public Health: The Relationship Between Kindergarten Social Competence and Future Wellness. *American Journal of Public Health*, 105, P.90-2283.
- Lidor, R. (2000). On becoming a teacher- learner: instructional. *Aoolications of an integrated approach, physical Edoctor*, 7(1), P.14-22.
- Payton, J. & et al. (2008). **The positive impact of social and emotional learning for kindergarten to eighth-grade students: Findings from three scientific reviews**. Chicago: Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning.
- Stephanie, M., Jones, S.P., Barnes, R.B. & Doolittle, E.J. (2017). Promoting social and emotional competencies in elementary school. *The fuyure of children*, (27)1, P.49-72
- Susanne, A.D. (2006). Social emotional competence as support for school readiness. what is it and how do we assess it?. *Early education and development*, (17), P.57-89

- Weisberg, P., Joseph, A., Allison, B. & kreston, B. (2011). The impact of Enhancing student social and Emotional learning: A met-Analysis of school- based on universal Interventions. *Journal of child development*, 1(82), P.405-432.
- White, W.F. (1969). **Organiazation behaviour**. Illinois: Richard D.Irwin.
- Zins, J.E. & Elias, M.J. (2006). **Social and emotional learninging**. G.G. Bear & M. Minke (Eds), Children need III: development, prevention and intervention. Bethesda, M.D.: National Association of school psychologist.

